

کنفرانس بین‌المللی هامبورگ (خردادماه ۱۳۳۶)

وسائل فنی و آموزش موسیقی

مقام صفحه، رادیو، تلویزیون و فیلم

از دکتر مهدی برکشلی

استاد دانشگاه

بنا بدعوت شورای بین‌المللی موسیقی و تأیید کمیسیون ملی یونسکو در ایران آقای دکتر برکشلی رئیس اداره موسیقی و باله از طرف اداره کل هنرهای زیبای کشور بسمت نمایندگی ایران در کنفرانس بین‌المللی فوق شرکت نمودند . اینک ضمن چند مقاله مسائل مورد بحث در کنفرانس فوق و نتایج حاصل از آنرا تشریح می‌نمایند .

مقدمه در عصر حاضر وسائل فنی در تمام شئون مادی و معنوی بشر دخالت تام یافته است . وسائل ارتباط و وسائط نقلیه رو به کمال رفته است . ارتباط تلفنی بین ممالک دور دست برقرار گشته و هواپیما سال بسال بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد . گویا در سال گذشته ده میلیون نفر بیشتر از سال قبل با هواپیما مسافرت کرده‌اند . وسائل اکتشاف معادن تکمیل شده و گوشه‌ای از زمین نیست که در ممالک مترقی بهره برداری نشده باشد .

در شئون معنوی استفاده از وسائل فنی کمتر نیست . آموزش سمعی و بصری رو به تکامل رفته و رواج یافته است . در مورد آموزش موسیقی وسائل فنی مانند صفحه، رادیو، تلویزیون و فیلم تأثیر بسزایی نموده است . جنبه‌های مثبت و نگرانی‌هایی که استفاده از وسائل فنی در شئون معنوی بیار آورده است جنبه‌های منفی و زیان - آور آنرا پوشاننده - نمایش ابرای بوسیله تلویزیون باعث تحریف آن گشته و از اصالت آن کاسته است - و این موضوع پیشقدمان و راهنمایان افکار را نگران ساخته است . مطالعه در فوائد و مضار استفاده از وسائل فنی در آموزش موسیقی و حدود مجاز آن بیزان قابل ملاحظه‌ای از نگرانی فوق می‌کاهد . بر مبنای این فکر در خردادماه

ریاست کنفرانس به «هانسری بارود» (Henry Barraud) مدیر رادیو تلویزیون فرانسه (RTF) و نایب رئیس شورای بین‌المللی موسیقی (CIM) واگذار گردید.

در جلسه افتتاحیه پرفسور «هنس مرسمن» (Prof. - Hans-Mersmann) رئیس کمیته ملی موسیقی آلمان غربی رموس مطالب مورد بحث را متذکر گردید. پرفسور مرسمن اظهار عقیده کرد که بین دو اصطلاح «وسائل فنی» و «آموزش موسیقی» مفهوم «موسیقی» بعنوان عامل اصلی «Cantus Firmus» پدیدار است و مباحثات این کمیسیون باید اطراف این سه اصطلاح که در شخص مربی و معلم موسیقی متمرکز است دور بزند و اضافه نمود که در این زمینه دو کنفرانس در آلمان تشکیل یافته است. اولی در «کاسل» (Kassel) و موضوع آن «موسیقی در خانواده و موسیقی رادیو» بود که در آن اصولی برای نزدیکی و تماس موسیقی زنده در کانونها و موسیقی رادیو مورد بحث قرار گرفت و دومی در (Benrath - Hassels) و موضوع آن «وسائل فنی و موسیقی» که مسائل مورد بحث این کنفرانس را بطور اعم مورد بحث قرار داده است.

در آموزش موسیقی باید کودک قبل از رفتن به مدرسه، دانش آموزش در مدرسه و بزرگ سال پس از خروج از مدرسه مورد نظر باشد و این مسئله نه تنها در مورد دسته‌های مختلف اجتماع، مورد بحث قرار گیرد بلکه از نظر فردی که جلوگرافون یا دستگاه رادیوی خود داشته و به موسیقی گوش می‌دهد نیز مطالعه شود. آموزش موسیقی جزئی از آموزش وسیع هنری است و مفهوم آن در دوره‌های مختلف تحول افکار تغییر یافته است. نزد افلاطون مفهوم آن وسیع تر و بعنوان پایه و اساس برای آموزش هنرهای دیگر گرفته شده است یعنی آموزش موسیقی زمینه مساعدی برای تکمیل روح و ایجاد حس زیبایی شناسی در فرا گرفتن هنرهای دیگر در فرد پدیدار می‌سازد. در قرن هیجدهم موسیقی بیشتر بعنوان یک هنر تقنینی تلقی شده است و حتی «کوته» فقط در دوران آخر عمر خود با موسیقی تماس گشته است.

فقط در قرن نوزدهم قرن مریبان بزرگ است که مفهوم امروزی آموزش موسیقی پایه گذاری شده است. از نظر جنبه انسانی موضوع در حله اول چنین بنظر می‌رسد که ورود وسائل فنی در آموزش موسیقی خطرناک باشد و بعنوان یک عامل خارجی در دستگاه تلقی گردد ولی چون دانسته و با احتیاط عمل شود از فواید آن بهره کافی میتوان گرفت. بکمک وسائل فنی میتوان موسیقی دلخواه خود را که باین آسانی ایجاد آن برای فرد با جمعیتی میسر نمی‌گردد شنید. هم چنین موسیقی قرون مختلف و سبکهای مختلف را. و این امر بی اندازه مهم است چه در کانونهای موسیقی ادبیات محدودی از موسیقی بوسیله ارکسترها اجرا می‌گردد و امکان مطالعه و

بخت و تدقیق در انواع کوناگون موسیقی از نظر آموزش جزبوسیلهٔ وسائل فنی
میسر نیست .

امکان آشناسائی با دو قطب مقابل موسیقی بوسائل فنی میسر است یکی موسیقی
قدیم که باید روی اسبابهای اصلی اجرا گردد و تعداد این اسبابها در دنیا محدود و
امکان استفاده و تجمع آنها برای همه کس یا همه جمعیتها دست نمیدهد . یکدستگاه
بین المللی میتواند از آن استفاده کند و بوسیلهٔ رادیو و صفحه نشر و اشاعه دهد . و دیگر
موسیقی معاصر که بسبب احتیاج بنوازندگان مبرز و تمرینهای طولانی ایجاد آن
بسیارگران تمام میشود و امکان اجرای آن در کانونهای موسیقی معمولی میسر نیست .
این نوع موسیقی را فقط بوسائل فنی میتوان در دسترس عموم قرار داد .

نقش صفحه و فوائد در آموزش موسیقی غیر قابل انکار است . بدیهی است این
عوامل جای موسیقی زنده را نمی گیرد ولی امکان اجرای برنامه های زنده در همه
شهرها میسر نیست میتوان جلسات کنسرت را در موارد لازم با صفحه و نوار برگزار
و بهره آموزشی از آن بدست آورد .

نقش رادیو در آموزش موسیقی ب مردم بخصوص در برنامه های آموزش مدارس
روشن است . هنرآموزان موسیقی در مدارس کمک شایانی از این برنامه ها در آموزش
موسیقی بدست می آورند . چنانچه مثالهای موسیقی توأم با شرح و بسط مختصر و
آموزنده باشد مورد استفاده قرار می گیرد .
تلویزیون و فیلم آموزش سمعی را با نمایشات بصری توأم میسازد ، و کلاس
درس را میتوان نشان داد و اسبابهای مختلف موسیقی را معرفی کرد و تاریخ موسیقی
را بنحو جالب و مشغول کننده ای تشریح و تدریس نمود .

عوامل فوق جنبه های مثبت و نمر بخش استفاده از وسایل فنی در آموزش
موسیقی است اما جنبه های منفی و زیان آور آن نیز باید مورد مطالعه قرار گیرد .
اصراف در بکار بردن وسایل فنی باعث تحریف ذوق موسیقی می گردد . چون
وسایل فنی توانائی فوق العاده یافته و نواقص اجرا را مرتفع میسازد آنچه ثبت
میشود کاملتر از اجرای آنست . کسی که دائم صفحه و رادیو گوش کند و آنرا تنها وسیله
آموزش موسیقی قرار دهد از طبیعت دور می افتد و حفظ کافی از یک برنامه زنده
نخواهد برد . بعلاوه شاید از نظر روان شناسی نیز اسراف در آن زیان آور باشد
چه ایجاد کنسرتها در اثر یک نوع کنجکاوی هنری و احساس اجتماعی هنر در نتیجه
قرنها کوشش هنرمندان بدست آمده و بسیار ذی قیمت است و عادت کردن ب موسیقی صفحه
و رادیو باعث تضعیف احساس فوق می گردد و اگر همگی ب موسیقی صفحه و رادیو
قناعت کنند کنسرتها رونق خود را از دست داده و سالنها خالی میشود و این
جای تأسف است . در حقیقت مربی موسیقی باید از وسایل فنی و روحی فراوانی که

در اختیار دارد بنا باقتضای وضعیت از حیث کیفیت و کمیت انتخاب مناسبی بعمل آورد و تمام نکات روانشناسی را از نظر آموزش موسیقی در نظر گیرد.

پس از پرفسور مرسمن «هانری بارود» رئیس کنفرانس «بنگت فرانترن» (BnegtFransen) نائب رئیس انجمن بین‌المللی آموزش و موسیقی و دکتر «وبر» (GertWeber) متخصص برنامه آموزش بوسیله هنر در یونسکو بیاناتی در تأیید نظریات پرفسور مرسمن و خط مشی کنفرانس و مسائل مورد بحث ایراد نمودند.

چون در مطالب مورد بحث پرفسور مرسمن و دیگران بموسیقی مشرق و مسائل مربوط بآن از نظر کنفرانس اشاره‌ای نگردید نماینده ایران موضوع را گوشزد نمود و از او دعوت بعمل آمد رئیس نظریات خود را در خط مشی کنفرانس و مسائل مورد مطالعه ایراد نماید. اینک بیانات نماینده ایران در جلسه افتتاحیه کنفرانس:

در این کنفرانس نمایندگان ملت‌هایی شرکت دارند که از هزاران سال پیش دارای تمدن درخشان بوده و هنر موسیقی نزد آنان از مظاهر عالی تمدن بشمار رفته و از راه و رسم خاصی مراحل بس طولانی طی کرده و در بکمال رفته است که بارها و رسمی که موسیقی بین‌المللی پیسوده متفاوت است. این ملت‌ها اکنون وارث تمدن عالی خود بوده و با آداب و سنن خویش پاینده و بنکهداری آن علاقمندند و در عین حال با بسط و مسائل فنی و نفوذ آن با فرهنگ خارجی آشنا شده‌اند. اکنون در مورد موسیقی و آموزش آن و هدایت ذوق عموم با مسائلی مواجه‌اند که نزد سایر ملل که دارای موسیقی با اصطلاح «بین‌المللی» یا «غربی» هستند وجود ندارد و در این جلسه کنفرانس باین مسائل اشاره نشده است.

فوائد و مسائل فنی مانند صفحه، رادیو و فیلم در آموزش موسیقی غیر قابل انکار است مثلاً در ایران وجود صفحه و انتشار آن باعث تشکیل انجمن فیلامونیک گردید. چند نفر هنر دوست و علاقمند بموسیقی غربی بخرید و جمع‌آوری صفحات موسیقی کلاسیک پرداختند و برای شنیدن و تفسیر آن دوره‌های کوچکی تشکیل دادند. دوره‌ها بسط یافت و دوستان آن فراوان شدند و انجمن فیلامونیک تشکیل گردید که اکنون مورد حمایت هنرهای زیبای ایران است و صدها نفر عضو دارد. این انجمن موفق شده است بوسیله صفحه ادبیات موسیقی بین‌المللی را اشاعه دهد و نیز هر سال از هنرمندان بنام موسیقی غربی دعوت بعمل آورده و با موسیقی زنده نیز اعضا، خود را آشنا سازد.

مثال دیگر: هم اکنون بکمک و مسائل فنی ثبت و اعزام دستجات جمع‌آوری آهنگهای محلی در نقاطی از ایران که هنوز رادیو و فیلم نفوذ نیافته و آهنگها اصیل مانده است سنن قدیمی موسیقی ایران جمع‌آوری میشود. این آهنگها برای نواسازان ایرانی پایه و اساس ساخته‌های جدید قرار میگیرد و موسیقی معاصر ایران

بر آن استوار می‌گردد. مثال‌های فوق نمونه‌های بارزی از فواید بکار بردن وسائل فنی در آموزش موسیقی بشمار می‌رود ولی مضار آن در شرق نمودارتر است: رادیو و فیلم دارای فواید آموزشی بیشمارند ولی باتأسف باید اظهار نمود که دستگاههای پخش و رادیو در اغلب ممالک موسیقی را بیشتر بعنوان ابزار و زمینه برای شنوندن عوامل غیر موسیقی بکار می‌برند و این موضوع از جنبه آموزشی موسیقی کاسته و باعث رواج موسیقی‌های سبک و تفریحی گشته است.

همین مسئله در مورد اشاعه فیلم نیز صادق است. جنبه‌های تجارتمی و تبلیغاتی باعث شده است که فیلم‌های هنری کمتر روی پرده دیده شود و فیلم‌هایی که در ممالک شرق نایش داده میشود اغلب همراه با موسیقی سبک و تفریحی است.

در ممالک مغرب با وجود بودن وسائل از نظر تعداد زیاد ارکسترها و برنامه‌های کنسرت و امکانات سهل برای استفاده از آنها تا اندازه‌ای نقیصه فوق جبران میشود ولی در ممالک شرق که در مورد موسیقی بین‌المللی این وسائل کمتر است همین نوع سبک و کم‌ارز موسیقی غربی بوسیله رادیو و فیلم اشاعه مییابد و خواهی نخواهی باعث تحریف ذوق عموم گشته و می‌گردد و نتیجه این شده است که شنونده امروزی شرقی تمایل یافته است موسیقی اصیل خود را با وضع جدیدی که با آنچه عادت کرده است تطبیق نماید بشنود و نوازسان بی‌مایه نیز بازاری برای رواج متاع ناپاب خود بوسیله رادیو و فیلم یافته‌اند چگونه باید با این وضع مقابله نمود. بعقیده نماینده ایران این کنفرانس بمنظور حفظ جنبه بین‌المللی خود باید درباره این قبیل مسائل که مبتلا به ممالک مشرق است و در اینجا نمایندگی دارند نیز مطالعه نموده و راهنمایی‌های لازم را بنماید.

اظهارات نماینده ایران مورد تأیید نمایندگان سایر ممالک مشرق ژاپن، چین و کره، هند اندونزی و مصر قرار گرفت و به پیشنهاد رئیس کنفرانس مقرر گردید کمیته فرعی از نمایندگان کشورهای شرق تشکیل و مسائل مشترک مورد بحث قرار گیرد.

پس از مذاکرات ابتدائی و تعیین خط مشی کنفرانس مقرر گردید سه کمیسیون برای مطالعه مربوط بمسائل مختلف تشکیل گردد:

۱ - کمیسیون صفحه

۲ - کمیسیون رادیو

۳ - کمیسیون فیلم و تلویزیون

و هر یک از نمایندگان در جلسات عمومی در باره مسائل مربوط بهر قسمت و طرز عمل و تجربیاتی که کشور خود اندوخته اند سخرانی‌هایی ایراد و عموم را از آن آگاه سازند.

در مقالات آتی به خلاصه سخرانیهای فوق تشریح خواهد شد.

بقیه دارد